

Odgoj mladih franjevac

Odgoj i obrazovanje u dokumentima Reda Manje braće

Franjevačka formacija temelji se na osobnom susretu s Gospodinom i počinje Božjim pozivom i odlukom svakog pojedinoga da sa svetim Franjom, djelovanjem Duha Svetoga, slijedi stope siromašnoga i raspetog Krista kao njegov učenik.

Uz prigodna pisma i pobudnice koje izdaje generalni ministar Reda Manje braće, *Generalno tajništvo za odgoj i obrazovanje* te provincijalni ministri i razna provincijska ili konferencijska vijeća, temeljne odrednice franjevačkog odgoja i obrazovanja nalaze se u četiri glavna dokumenta Reda.

Prva dva su općenitijeg karaktera i riječ je o *Generalnim konstitucijama* (GG KK) i *Generalnim statutima Reda* (GG SS), a druga dva, *Ratio formationis* (RF) i *Ratio studiorum* (RS), potpuno su posvećena odgoju i obrazovanju.

Generalne konstitucije

Generalne konstitucije temeljni su dokument Reda Manje braće. One u uvjetima suvremenog života tumače i primjenjuju Pravilo sv. Franje koje je napisano prije osam stotina godina. Stoga se *Generalne konstitucije* od vremena do vremena mijenjaju, nadopunjuju i osuvremenjuju.

O odgoju i obrazovanju govori se u šestom poglavlju konstitucija gdje u naslovu stoji rečenica iz desetog poglavlja Pravila koja glasi: *Iznad svega moraju željeti da posjeduju Duha Gospodnjega i njegovo sveto djelovanje* (PPr 10, 8).

Važno je pak istaknuti da ta rečenica u svom punom kontekstu glasi ovako: *Opominjem i zaklinjem u Gospodinu Isusu Kristu da se braća čuvaju svake oholosti, tašte slave, zavisti, škrtosti, brige i skrbi za ovaj svijet, ogovaranja i mrljanja, i oni koji nisu upućeni u znanosti neka ne teže da se upute. Neka radije imaju na umu da iznad svega moraju željeti da posjeduju Duha Gospodnjega i njegovo sveto djelovanje...* (PPr 10, 7-8).

Čini se da rečenica „...oni koji nisu upućeni u znanosti neka ne teže da se upute“ daje malo ili ništa važnosti školskom obrazovanju. No, sami duh Pravila i predaja

Fra Domagoj Runje, Split

– magistar bogoslova i nastavnik na KBF-u

Giotto: Papa Honorije III. potvrđuje Pravilo sv. Franje

Reda svjedoče drukčije. Poruka Pravila ne sastoji se, naime, u tome da se zapusti učenje i obrazovanje, nego da se pri tome izbjegnu zamke oholosti i tašte slave te besplodno intelektualiziranje ljudskih stvarnih duhovnih i tjelesnih potreba, bez konkretne zauzetosti za dobro svakoga čovjeka.

Dva su glavna stupnja franjevačkog odgoja, a to su trajni (GG KK čl. 135-137) i početni odgoj (GG KK čl. 148 -159).

Trajni odgoj „obuhvaća tijekom cijeloga života“ (GG KK čl. 135) i odgovara stvarnoj čovjekovoj potrebi da cijeli život uči. Za trajni odgoj i obrazovanje braće od velike su pomoći službene institucije koje se o tome brinu, organizirajući redovite i prigodne odgojno-obrazovne programe.

Usto se u novije vrijeme sve više ističe i potreba individualne duhovne pratnje koja je u franjevačkoj predaji doduše uvijek postojala, ali budući da nije institu-

cionalizirana prepuštena je izboru i sklonosti svakog pojedinog brata, koji uvijek ostaje prvi i najodgovorniji subjekt vlastitog odgoja.

Početni odgoj temelji se na istim načelima i koristi ista sredstva kao i trajni. Glavna je razlika samo u tome što se početni odgoj odnosi na kandidate koji se svečanim zavjetima još nisu potpuno priključili Redu. Prema tome početni odgoj počinje onoga dana kad onaj koji želi prihvatiti franjevački način života „dođe našoj braći“ (PPr 2, 1), a dovršava se danom doživotnih zavjetovanja kojim pak započinje cjeloživotna trajna formacija.

Početni odgoj ima sljedeće stupnjeve: postulaturu, novicijat i vrijeme privremenih zavjeta.

Postulatura koja traje najmanje šest mjeseci, prva je stepenica na kojoj kandidat pobliže upoznaje franjevački oblik života. Kroz to vrijeme kandidat upoznaje stvarnu zajednicu i

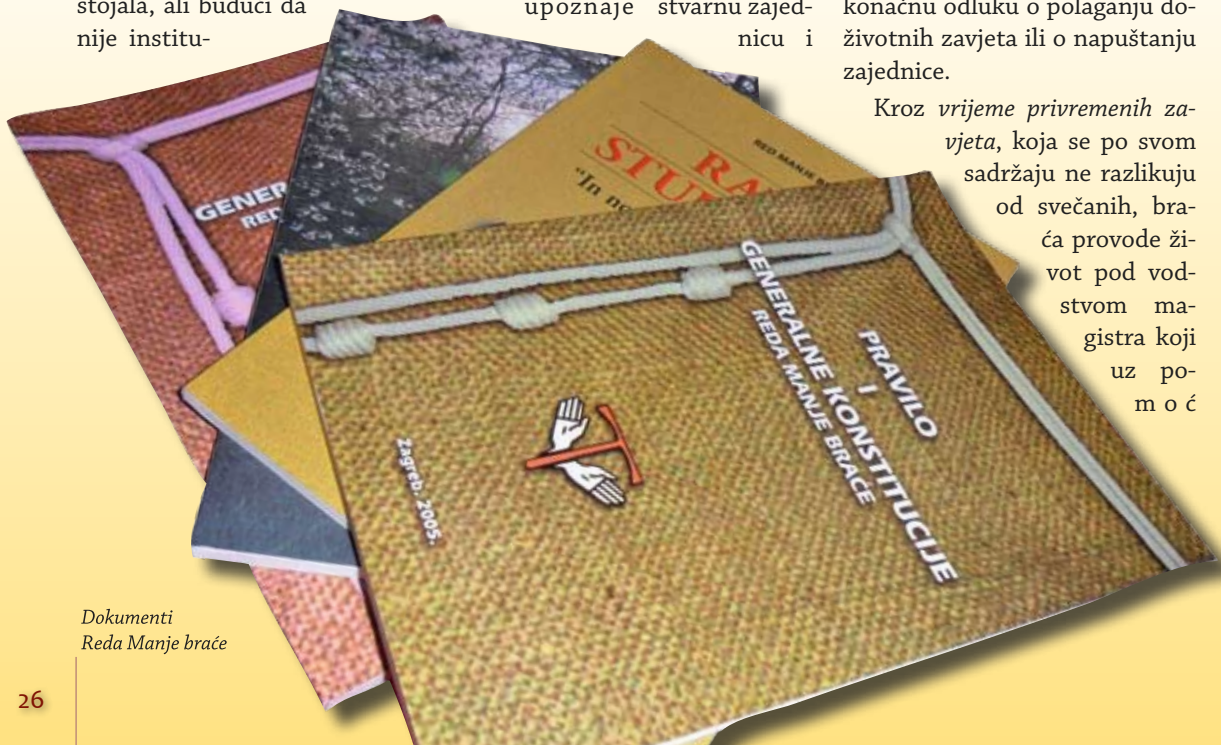
bratstvo u koje je došao, jednako kao što i drugi članovi bratstva upoznaju njega. U toj dinamici upoznavanja konkretnog života zajednice događa se prvo razlučivanje i provjera autentičnosti vlastitog životnog poziva.

Ukoliko i kandidat i zajednica na ovoj prvoj stepenici steknu usklađeno povoljno mišljenje o duhovnom pozivu kandidata, on ulazi u novicijat koji traje godinu dana.

Novicijat se još naziva i godinom kušnje u kojoj kandidat već nosi franjevačko odijelo (habit) i uključuje se u sve zajedničke čine bratstva kuće novicijata, a sve s ciljem da bi se još bolje razlučio njegov duhovni poziv.

Nakon uspješno završenog novicijata kandidat polaže prve jednostavne ili privremene zavjete koje potom obnavlja najmanje tijekom tri, a najviše tijekom devet uzastopnih godina, nakon čega mora donijeti konačnu odluku o polaganju doživotnih zavjeta ili o napuštanju zajednice.

Kroz vrijeme privremenih zavjeta, koja se po svom sadržaju ne razlikuju od svečanih, braća provode život pod vodstvom magistra koji uz pomoć

zboru odgojitelja upravlja cijelom formacijom privremeno zavjetovane braće. Ovdje pak valja istaknuti kako je vrijeme privremenih zavjeta u najvećem broju slučajeva povezano i s filozofsko-teološkim studijem braće koja se spremaju za svete redove i crkvene službe. No, Red Manje braće, premda ga Crkva ubraja u kleričke ustanove, ne sastoji se samo od redovnika-svećenika, nego i redovnika-laika koji se kroz vrijeme privremenih zavjeta osposobljavaju za druge različite službe – već prema potrebama zajednice te sposobnostima i darovima pojedinih kandidata.

Generalni statuti

Generalni statuti Reda nadopuna su *Generalnim konstitucijama* budući da donose detaljnije propise o onomu što je u *Generalnim konstitucijama* izražano načelno. Aktualni *Generalni statuti* stupili su na snagu 10. ožujka 2010. godine.

O trajnoj formaciji *Generalni statuti* donose svega dva članka (85. i 86.), obvezujući pojedine provincijalne ministre da za svoje provincije izrade program trajne formacije; s tim da različite provincije na istom geografskom području mogu izraditi zajedničke programe. U čl. 86. na svoj se način ističe i svijest da se trajna formacija – koja počinje danom svećanih zavjeta i traje čitav život – ne može bezrazlikovno odnositi na sve životne dobi te se propisuje da se s posebnom brižljivošću odnosi prema braći u barem prvih pet godina nakon svećanih zavjeta.

Najveći dio šestog poglavlja *Generalnih statuta* tiče se pak po-

četnog odgoja. Tu se uz pravne propise koji se odnose na valjano pristupanje i odvijanje različitih etapa početnog odgoja (postulatura, novicijat, privremeni zavjeti) ističu i početne odlike koje mora imati svaki kandidat koji želi ući u Red. U GG SS čl. 91 te su odlike nabrojene ovim redom:

1. ispravna nakana, slobodna volja, duhovna, umna i društvena prikladnost
2. primjereno fizičko i psihičko zdravlje, vodeći također računa o sklonostima eventualno prenesenima iz obitelji
3. potrebna osobna zrelost
4. potrebna intelektualna i profesionalna formacija

Te početne karakteristike pretpostavka su za daljnji ispravni franjevački odgoj i obrazovanje koji je još detaljnije opisan u *Ratio formationis* i *Ratio studiorum*.

Ratio formationis

Ratio formationis franciscanae (Uredba franjevačke formacije) službeni je dokument Reda kojemu je svrha izložiti konačni smisao života i formacije svakog manjeg brata. Temeljni razlog izražen je pak u prvoj rečenici uredbe ovako: *Franjevačka formacija temelji se na osobnom susretu s Gospodinom i počinje Božjim pozivom i odlukom svakog pojedinoga da sa svetim Franjom, djelovanjem Duha Svetoga, slijedi stope siromašnoga i rassetog Krista kao njegov učenik.* (RF br. 1).

Uz uvod i dodatke RF ima četiri poglavlja.

U prvom poglavlju pod naslovom „Evandeoski poziv manjega brata“ ističe se ukorijenjenost franjevačkog poziva u Kristovu Evanđelju budući da je pravilo i život manje braće obdržavati sveto Evanđelje (usp. PPr 1).

Naravno da je obdržavanje Evanđelja poziv svakoga kršćanina. No, način evandeoskog života manje braće ipak nastoji na poseban način istaknuti određene evandeoske elemente koji se ne mogu jednako živjeti u svim životnim okolnostima. Tako nasljedavanje Krista na franjevački način uključuje potpuno predanje Bogu koje se izražava redovničkim zavjetima poslušnosti, siromaštva i čistoće; duh molitve i pobožnosti i svakodnevno hranjenje Božjom riječju i sakramentima; život u bratstvu koje sačinjavaju braća koja se nisu međusobno birala već su Božji dar jedan drugome; malenost koja stoji u samom imenu Reda i bitna je specifičnost poziva manjega brata koji otkriva svoju neznatnost i potpunu ovisnost o Bogu te po primjeru svetoga Franje kojeg je Bog doveo među gubavce, svjesno bira društveni položaj među siromašnim, rubnim i odbačenim osobama.

U drugom poglavlju nado- punjuju se navedeni sadržaji iz prvoga poglavlja te se na osobit način ističe važnost osobnog praćenja poziva u kojem se braća međusobno potpomažu na zajedničkom putu nasljedovanja Isusa Krista.

Treće poglavlje slijedi životne formativne etape počinjući prvo od trajne, tj. najduže formacije da bi se potom vratili na početni

odgoj koji završava svečanim zavjetima za koje se među ostalim traže sljedeći uvjeti: „afektivna zrelost; očiti znaci primjerenoga i zrelog osobnog odnosa s Bogom u molitvi; osobna inicijativa i odgovornost za vlastiti redovnički život; sposobnost za život i rad u bratstvu; sposobnost da bude aktivan i usmjeren na služanje drugima, osobito najsiromašnijima; osjećaj pravde, mira i poštivanja stvorenoga; duh mi-

stupio je na snagu na svetkovinu Blagovijesti 25. ožujka 2001. godine.

U samom *Ratio studiorum* studij se definira kao odgovor na unutarnju potrebu manjeg brata koja proizlazi iz njegova zvanja, a radi se o traženju, spoznavanju i vrednovanju po Utjelovljenoj riječi objavljene Istine o Bogu, čovjeku i svemu stvorenom (usp. RS br. 9). Stoga se podrazumijeva da je franjevački studij ukori-

nju odnosi na lokalnu zajednicu u kojoj dotični brat živi, ali se u najširem smislu ta riječ odnosi na sveopće franjevačko pobratimstvo sa svim stvorenjima koja mu pomažu na putu do Božje istine.

Ostalih pet poglavlja ovoga dokumenta pobliže razrađuje područja studija (pogl. 2); posebne studije koji se tiču crkvenih i profesionalnih službi (pogl. 3); djelatnike studija (pogl. 4); strukture i sredstava u službi studija (pogl. 5); i programe franjevačkih studija s obzirom na različite etape franjevačke formacije (pogl. 6).

Na koncu valja istaknuti da ovaj opći dokument daje samo načelne smjernice koje pojedine jedinice Reda (provincije ili konferencije) trebaju urediti prema svojim okolnostima i potrebama.

No, u temelju uvijek stoje ista franjevačka načela studija koja paze da intelektualni rad nipošto ne trne duha molitve i pobožnosti, jer se zapravo ništa ne može valjano spoznati ako se ne spoznaje Boga koji se objavio u Utjelovljenoj riječi, Isusu Kristu.

Stoga, ako bismo sva načela franjevačkog odgoja i obrazovanja htjeli izreći u jednoj rečenici, onda bi za to opet bio prikladan jedan navod iz Bonaventurinog životopisa Svetoga Franje (*Legenda maior*). Naime, kad je bio na samrti sveti se Franjo u znak posvemašnjeg siromaštva prostrogol po goloj zemlji i rekao svojim braći „ja sam svoje učinio, a što treba da vi učinite, neka vas o tome pouči Krist“ (LM 14, 3). ❖

Nasljedavanje Krista na franjevački način uključuje potpuno predanje Bogu koje se izražava redovničkim zavjetima poslušnosti, siromaštva i čistoće; duh molitve i pobožnosti i svakodnevno hranjenje Božjom riječju i sakramentima; život u bratstvu koje sačinjavaju braća koja se nisu međusobno birala već su Božji dar jedan drugome i malenost.

losrđa i pomirenja; sposobnost preuzimanja konačne obveze opslužujući evanđeoske savjete; raspoloživost da svjedoči i naviješta sveto Evanđelje; dostatna unutarnja sloboda i prakticiranje siromaštva; osjećaj pripadnosti bratstvu, provinciji, Redu i Crkvi (RF 215).

Četvrto poglavlje odnosi se pak na opću, teološku, profesionalnu i ministerijalnu formaciju u franjevačkom duhu, koja je još detaljnije opisana u *Ratio studiorum*.

Ratio studiorum

Dok *Ratio formationis* donosi upute i propise koji se tiču odgoja za franjevački život, *Ratio studiorum* jest opća uredba Reda Manje braće koja se usredotočuje na pitanje intelektualne formacije. Sadašnji *Ratio studiorum*

jenjen u iskustvu Boga u Isusu Kristu i obilježen prijanjanjem uz Istinu i Dobro (usp. RS br. 15).

Ratio studiorum inače se sastoji od šest poglavlja. U prvome poglavlju govori se općenito o intelektualnoj formaciji manjeg brata te se daju osnovna načela kako o smislu i sadržaju intelektualne formacije tako i o načinu njezina provođenja u franjevačkom obliku života. Pri tome se osobito ističe duh malenosti što konkretno znači kako „manji brat ispunjenje nekog programa studija ili postignuće nekog akademskog naslova ne smatra razlogom oholosti ili prigodom promaknuća u stanje povlaštenosti, nego plodove svoga intelektualnog rada stavlja radosno na raspolaganje i na korist Bratstva“ (RS br. 11). Pri tome se riječ Bratstvo u svom užem znače-